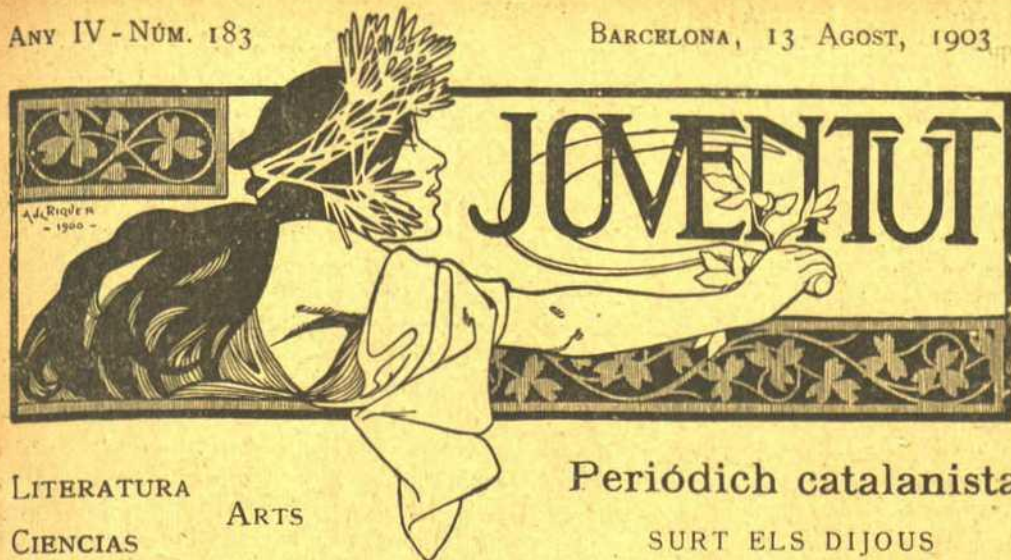

LITERATURA
CIENCIAS

ARTS

Periódich catalanista
SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. 20 CÉNTIMS.

» ATRASSAT, AB FOLLETINS. . . 40 »
» » SENSE FOLLETINS. 25 »

SUMARI:

Barcelona centralista, per Sebastià Junyent.—Observacions sobre la vida moderna (continuació), per Emili Tintorer.—Literatura rossellonesa, per Antón Busquets y Punset.—A Maria, en sa gloriosa Assumpció, per Martirià Peradalta, pbr.—Quènto antich de lo mal argenter e lo bon cavaylher, per Pompeyus Gener.—A la verge del Remy, per Joseph Leonart.—Una Cleo, per Geroni Zanné.—Teatres, per J. Pujol y Brull.—Revista de revistas, per Lluís Via.—Novas.

FOLLETI:

MARINES Y BOSCATJES, per Joaquim Ruyra.—Flech 29.

MÉS ENLLÀ DE LAS FORSAS, per Bjornstjerne Bjornson.—Traducció catalana.—Flech 3.

BARCELONA CENTRALISTA

Una de las argucias de mala fe qu'han, fet corre per las comarcas de Catalunya ls eterns enemichs de la patria, entre'ls que per mal-estrugansa s'hi comptan fills d'ella mateixa que s'han engrèixat y arrodonit aferrats al mugró del caciquisme, es la de que Barcelona aspira a exercir un centralisme dins de la regió, centralisme que ja profetisan será pitjor que'l que s'exerceix desde Madrid.

Es ja hora de protestar contra tal infamia, que si bé no hi creu cap home de clar enteniment, pot pertorbar la fe dels de pensa senzilla qu'escoltan els arguments dels hipócritas sense véurehi gota de malicia.

De primer antuvi se'ls ha de contestar, als qu'ab tanta mala fe combaten, que'l Catalanisme no pot contradir may son esperit profundament individualista, identificat essencialment ab nostre caràcter. En tots sos actes, en las reunions d'Assambleas formadas per delegats de *totas las comarcas* y celebradas en *diferents punts de Catalunya*, ha posat en pràctica'l principi autonomista; y las bases aprobadas y'ls acorts presos en ellas confirman de ple'l seu esperit.

La base 10.ª de la constitució aprobada a Manresa diu:

«Se reconeixerá a la *comarca natural* la major latitut possible d'atribucions administrativas pera'l govern de sos interessos y satisfacció de sas necessitats. En cada comarca s'organizará un consell, nombrat pels municipis de la mateixa, qu'exercirá las citadas atribucions».

Y la base 11.ª diu:

«Se concedirán al *municipi* totas las atribucions que necessita pera'l cuydado de sos interessos propis y exclusius».

Traspúa encara aquesta sana concepció descentralisadora en bon nombre d'acorts presos en las diversas Assambleas, però més qu'en altra cosa's pot apoyar fortament en rahons d'ordre purament moral y en rahons d'alta conveniencia social.

No es avinent parlar d'una ciutat agafantla en globo y atribuhintli sentiments e ideas com si fos un individu, per la senzilla rahó de

qu'es una acumulació d'individus, tan heterogenis y ab tan diverses maneres de pensar. Ab tot, si descomptem la població flotant, els estrangers aquí establerts, els innumbrables obrers y captaïres que venen d'altres terras, els empleats, militars, guardas, etc., es a dir, tots aquells que de moment no més hi tenen interessos d'ordre material, reduhirém la dificultat de la generalisació y'ns trobarém ab tres grans grups genuïnament barcelonins: l'intellectual, en el que s'hi poden incloure'ls literats, els artistes, els sacerdots y'ls homes de carrera; el comercial, ahont s'hi pot incloure'l gran y'l petit comers com la gran y petita industria; y l'obrer, en el que s'hi deuen incloure tota mena de trevalladors.

Ara bé: reduhida la Barcelona autèntica a aquests tres grups, ja's pot generalisar y discorre sobre lo que sent y pensa Barcelona.

El grupo intelectual y'l comercial son franca y sincerament descentralisadors. El primer ha sigut y es el cap del moviment, basa'l seu catalanisme en una base ferma, la historia y la ciencia social, l'alenta ab l'amor patri y'l sentiment de la dignitat humana, y li dona una gran volada, l'aspiració a la llibertat.

El segon grupo professa un catalanisme práctic. "Se véu malmenat en sos interessos, doblegat pel pes feixuch dels impostos, treu comptes, y li sembla que de son si surtirian mellors administradors dels cabals públichs.

El tercer grupo, el poble trevallador, sacrificat més que cap altre a la desastrosa gerencia espanyola, té'l cap escalfat per prédicas subversivas, culpa de son malestar primerament al amo y després a la monarquia, y las dugas vegadas erra'l tret, perque no s'adona de qu'es deguda al regim centralista la mixtificació de llibertat de que gosa; regim que li permet entusiasmar-se y, quan está entusiasmada, ab el *maüser* el posa a rotllo. No garbella bé l'alcans de sos drets imaginaris, puig que sos drets individuals son de fet lletra morta; ni ha comprés ben bé'ls drets que li dona'l Catalanisme.

Mes, ab tot, existeixen algunas associacions obreras afiliadas al Catalanisme, formadas pels que trevallen en oficis e industrias que requereixen certa inteligencia; y cada jorn se'n van formant de noves.

Ara al dir Barcelona ja'ns entendrém: voldrém dir la Barcelona catalanista, composta de tot lo que val, puig fins hi compto aquells esgarriats qu'en el fons senten viu en son cor l'amor a la terra.

De Barcelona, donchs, podem afirmar que no aspira a centralisar a cap comarca, per la senzillissima rahó de que no ho necessita, y per la poderosa rahó de que no li convé. La corrent centralista qu'ha bufat tants anys per tota Europa l'ha engrandida, l'ha extesa y li ha donat la forsa qu'ara posseheix. Ara sent plétora de vida y necessita escamparla per tot arreu. Si no ho necessités, si sa ambició hagués sigut exercir la hegemonia de Catalunya, ni s'hauria parlat may de Catalanisme, ni Barcelona hauria sigut son bressol. Qui podrà negar la sinceritat, l'altruisme d'aquells catalans ilustres que predicavan ideas autonomistas ab l'absoluta seguretat de que no més escampavan llevar? En Rubió y Ors, en Pi y Margall, en Robert, en Pelay Briz, l'Aguiló, l'Almirall, aymaren tota la patria.

Pera centralisar, Barcelona no hauria de fer més que procurar que no cambiés l'estat de coses actual, puig sa creixensa, portada en gran part per l'afluència de catalans de todas las comarcas (ademés dels forasters que venen aquí creyent qu'es Xauxa), sempre li donaria una forsa devant de Madrid, tan respectable, que no podrien may deixar de escoltarla, y las dugas capitals ben avingudas podrien anar xuclant pacíficament la vida de tota la península.

Peró Barcelona, la Barcelona que pensa, que sent, y fins la Barcelona que s'enriqueix, no ho vol això. El seu somni daurat es la expansió de la vida per tot Catalunya, y si possible fos, per tot Espanya, que no en va hem suferit ab ella la péssima organissació centralista. El somni daurat de Barcelona es reaccionar aquesta regió malalta de la hipertrofia de la capital, es ressucitar aquella gran Catalunya que vivia tota la gran vida dels pobles actius, que arreu aixecava monuments testimoniadors de sa grandesa, com els que's poden admirar a Girona, a Tarragona y a Lleyda, aixis com en vilas, pobles y llogarets, quin monument, més gran ó més petit, dona fe de la vida que gaudia.

Aquí estém congestionats, la capital va

prenent proporcions alarmants, l'afluència d'extranjers, d'espanyols y catalans, ens ofega, l'aglomeració de gent de tota mena ens desmoralisa, no estém preparats pera encabir tanta gernació, la higiene no pot establirse tal y com se deuria, la ciutat n'està malalta, la mortaldat creix, y si bé's desenrotllan l'activitat y la riquesa, també augmentan la degeneració y'l pauperisme. Intelectual y moralment també'n sufrim; ens adulteran la parla, y'ls inmigrants, empesos per la lluyta per la vida, llensan al mar el lastre dels escrúpuls, y desgraciadament no sempre son de lo mellor com a inteligencia y cultura, preocupats avans que tot en arrelarse.

Necessitém derivatius a la forsa sobrera, cerquem un equilibri pera conservar la salut; a la llarga, la despopulació dels camps y dels conreus a favor del engrandiment de la ciutat no pot menys d'ésserns fatal. Y si tota la regió fos plena y forta y viva, Barcelona no faria més que guanyarhi, orgullosa d'ésser la bella capital de tan hermosa patria.

Vegi qui vulgui si'ns convé la descentralisació. Ens convé y la desitjem. Voldriam veure totes las comarcas ricas aprofitant totes sas fonts de benestar, mantenint sens esforços a tots sos naturals; voldriam la resurrecció de las ciutats mortas; que'l port de Tarragona tornés a ésser ple de tráfeh; que se'n fundés un altre á Rosas; que a tot arreu s'escampés la feconda vitalitat de la energia catalana; y que baix tots els aspectes, en tots els rams, Catalunya, tota Catalunya, tornés a ésser «rica y plena».

SEBASTIÀ JUNYENT

OBSERVACIONS SOBRE LA VIDA MODERNA (1)

APUNTES PERA UN LLIBRE QUE NO SURTIRÀ MAY

XXVII

Tres son els actes més interessants que fa l'home: neixe, casarse, morir. Pel primer se lliga ab la vida y ab la societat; pel segon se lliga ab la dona y la familia; pel tercer se lliga ab la eternitat, y ab Deu o la natura-

lesa — com vulguin. — Nota característica: aquests tres actes, els més trascendentals, els fa l'home inconscientment. Perque en realitat l'home no neix, el fan neixe; no's casa, s deixa casar; no's mor, se mata sense donarsen compte. En aixó troban els fatalistas y deterministas el seu argument més solit pera negar la llibertat humana. Si'ls tres actes que compendian tota la vida, l'home'ls fa inconscientment, la llibertat es un mito. En tot cas si l'home es lliure, sa llibertat de ben poca cosa li serveix.

Mes deixém de banda aquesta qüestió, aixis com la referent al matrimoni y a la mort, y fixemnos en el primer acte del home, sens dubte'l més trascendental. No es necessari demostrar que neixém perque'ns fan neixe, que neixém fatalment. Som la conseqüència d'un acte en el que no hi tinguérem art ni part. Aquest acte pot ésser considerat baix diferents punts de vista, tots ben curiosos.

1.er Baix el punt de vista religiós. Mirat aixis, es la poma del Evangeli, es un pecat, no ja sols pels pares, sinó també pels fills. No hi fa res que'ls fills no hi tinguessin res que veure, no'n menjessin de poma; no hi fa res que la iglesia autorisés als pares pera menjarne per medi d'un sagrament. A pesar de tot es un pecat, mellor dit: en un acte dos pecats, pecat pels pares y pecat pel fill. Jo voldria desembullar aquesta troca y no puch. Es l'etern *galimatias* de la iglesia romana. No hi há medi de treuren l'aygua clara. Jo m'imagino per un moment dos homes, un dels quins clava una ganivetada per la esquena al altre y'l deixa mort, y tracto de veure en aquell acte dos crims, el del assesi y'l del assassinat, y no'n trobo més que un, per més que barrini. Donchs la iglesia en una sola poma n'hi troba dos. Bé es veritat que la iglesia tan aviat n'hi troba dos com cap, donchs ja ho hem vist avans que'l matrimoni es un sagrament que vos autorisa pera menjar poma.

De primer antuvi, aquesta flagrant contradicció, que fins un nen troba entre'ls dos sagraments de la iglesia baptisme y matrimoni, es la més grossa ensopegada de la religió catòlica; perque fins l'home menys viu se recorda tot seguit d'alló que diuhen els castellans: «Si votos, ¿para qué rejas? Si

(1). Véginse'ls números 107, 108, 112, 113, 120, 126, 130, 131, 132, 133, 136, 152 y 155 de JOVENTUT.

rejas, ¿para qué volos?) Si'l matrimoni es sagrat, ¿per qué rentarlo ab l'aygua del baptisme? Y si no es sagrat, si es brut, si s'ha de rentar, ¿per qué benehirlo? Sembla que aixó es evident, es lògica pura. Si: però hi há un'altra lògica, la lògica *parda*; es a dir, la lògica de la *ilògica*.

Tractaré d'explicarme. La iglesia romana, ab aquell gran sentit d'humanitat que la caracteriza, parteix del següent principi qu'es la veritat pura. «L'home es el sér ilògich per excelencia; y essent aixís, l'únich medi que no's pot usar pera dominarló es tractar de convèncel.» La iglesia diu: «Si rahoném, estém perduts. No s'ha de parlar á la reflexió, sinó al sentiment. Ara bé: el sentiment es fill del instint: afalaguém donchs l'instint, y l'home es nostre. L'instint del home es menjar poma: deixemhi menjar, y, pera que trobi més plaer en son ápat, per un refinament de voluptuositat, diguémlí qu'es prohibit menjarne. Lo qu'es privat es desitjat.» Però no es privat en absolut: hi há una *salsa picanta*—el sagrament del matrimoni—mitjant-sant la qual la poma qu'era agra's torna agra-dolsa, es a dir, adquireix la quinta-essencia del bon gust. «Es un pecat,—diu la iglesia, bona mare—peró com que comprench las humanas flaquezas, jo faré'ls ulls grossos, fins te donaré'l passaport, mes ab una condició: que un cop la poma menjada, te'n penedeixis, vinguis a demanarme perdó. Mare y fill, l'esca y'l fruyt del pecat, heu de venir a mi a purificarvos». El bateig renta'l fruyt, la missa de velacions deixa a la mare com nova. Y l'home ho troba bonich tot aixó. Es una comedia d'espectacle que dona varietat y fa més interessant l'argument.

Si la iglesia's proposés de bona fe moralisar l'home, evidentment aquesta teoria fora bon xich imprudenta. Perque, es clar, trobantla l'home bonica y admirable, l'ha extesa tot seguit. Aplicada a un pecat venial—tan venial!—no passava d'un joch ignocent, però ve l'home y l'aplica a altres pecats, pecats capitals, y alashoras l'assumpte ja's complica. «M'havias dit: no's pot menjar poma, y hem trobat un arreglo; donchs també'l podém trobar pera que jo pugui fer tot alló altre que tu dius que no puch fer: no jurar, no matar, no robar, etc...», arguëix l'home, que quan li convé sab arguhir capciosa-

ment. Y la iglesia, que no s'ha proposat may de bona fe moralisar l'home, diu. «Está bé, aquí tents el sagrament de la penitencia.» Sagrament que l'home se'l ha pres tan en serio, qu'alló de la contrició sols ho accepta com a pura fórmula. Per'xó l'home y la iglesia catòlica s'avenen tan bé. «Ho puch fer tot y no puch fer res.» Conclusió: «Faig lo que vull.»

2.^{6a} Baix el punt de vista social. L'home neix esclau. Se diu que progressém, que'ns civilisém, que la humanitat camina paulatinament envers sa perfecció. Aixó ho diuhen casi bé tots els filosops. Es necessari que'ns entenguém d'un cop. Si la perfecció consisteix en la esclavitut d'unas cadenas sabiament penjadas, ben bonicas y ben lluhentas, es cert: progressém. Mes si la perfecció consisteix en la llibertat absoluta del home, es fals: cada dia som menys lliures. Observém lo que passa: un home neix, y encara no té temps de piular, ja's troba convertit en ciutadà d'un estat, en ovella d'una iglesia, en membre integrant d'una familia. Com qu'ell no pot contractar y obligarse, els altres contractan y s'obligan per ell. Solemniament se'l bateja per la iglesia y pel civil, ab prácticas y fórmulas més o menys ridiculas. El xacolata ab ensiamada y'l xarop que acostuma pagar la padrina als convidats de la petita burgesia o menestrals de son bras, n'es una bona mostra. Quan sigui gran podrà eludir els compromisos ab la iglesia no sense grans perills; podrà fins eludir els compromisos ab la familia abandonantla tranquilament, lo qual no es fácil, puig els llasos creats el lligan molt estretament. Entre altres, el llas del agra-himent y del carinyo fill del tracte continuat, es difícil de trencar. No hi fa res: en principi l'home pot eludir aytals obligacions. Y de fet ho veyém moltes vegadas, especialment quan la iglesia o la familia posan obstacles massa grans al lliure pas de la personalitat humana. Si'n veyém pochs casos es perque generalment aqueixas dugas institucions son utilissimas a qui sab explotarlas. Lo que no podrém eludir may son nostras obligacions ab l'estat, con-tretas ab el bateig civil. La cerimonia no pot ésser més senzilla. Un nom posat en un registre devant de personas que donguin fe. Consequencia: un ciutadà més; lliure, si,

molt lliure, si no fos que... l'estat té una constitució, un còdich penal, un còdich civil y uns quants còdichs més; té un cúmul de lleys esparverador y un número tan gran d'autoritats, funcionaris y gent armada, cada un dels quals té la seva missió ben definida pera privarvos concretament de fer lo que vos dongui la gana, que sens exageració pot dirse qu'en els estats moderns hi há més gent que vigila que vigilada.

De manera que jo, nascut en un Estat lliure y civilisat, jo que segons la llei—oh irrisió!—no puch contractar ni obligarme fins als 23 anys perque no sé lo que'm faig, me trobo, pel sol fet d'estar inscrit en un registre sens haverhi tingut art ni part: 1.er ab una religió—la del estat—que dech respectar, y ab tota una jerarquia eclesiàstica—desde'l San Pare que'm potexcomunicar fins al escolanet que pot aixòrdarme repicant las grans campanas—que's creurá estar en son dret al predicarme, ensenyarme, y molestarme continuament. Cada sotana o sotaneta que veig—y n'hi há tantas!—es un home que'm vigila. 2.^{on} ab una patria que dech honorar y un poder moderador, y un poder legislatiu, y un poder executiu, y un poder judicial, formant un teixit tan complicat y extens en sas ramificacions, que dificilment trobaré un lloch pera estar un minut lliure. Cada soldat que veig—y n'hi há tants!—es un home que'm vigila y'm diu: «Tu tindrás de venir ab nosaltres, vulgas o no, a matar o a morir.» Cada diputat es un home que'm vigila y'm diu: «Jo faré novas lleys que't privarán de quelcòm.» Cada magistrat, més ben dit, cada toga y sos satélits, es un home que'm vigila y'm diu: «Cuydado a relliscar.» Cada guarda civil, cada policia, cada municipal, etc., es un home que'm vigila y'm diu: «Jo soch la forsa: cuydado ab la forsa que la forsa es el dret.» Y aixis per l'estil no puch donar un pas sense trobar-me ab un funcionari, particula més o menys adherida al gran poder del estat, que'm dongui el *quién vive*. Aixó sense comptar als advocats, metjes, periodistas, societats arrendatarias o monopolisadoras de determinats serveys, casas de boigs y asils de beneficència u hospitals—eterns fantasmas de nostra pensa estemordida—banchs, companyias de segurs, *trust*, etc. Tots ells, ab las ramificacions que suposan, ¿quants mils y

mils d'homes no representan qu'estàn com vulgarment se diu *a la que salta*, pera convencem ab més o menys brutalitat de que jo no faig lo que tinch de fer y de qu'es precis que fassi las cosas d'altra manera? Y 3.er ab unas costums que dech seguir. Primerament se m'enbolica ab volquers, y ab un tros d'evori o un bergansi se'm fa callar quan tinch ganas de plorar; després se'm calsa, y més tart sempre trobaré en las modas, en el *qué dirán*, en las costums acceptadas, un patró inexorable pera una vestimenta. De petit sols m'ensenyan un petit nombre de cosas, únicas que puch saber, que se m'imposan categòricament. A un nen sols se li diu que té devers. Una màxima absoluta presideix la educació: el respecte. «Tens de respectar al mestre y als pares, y ells te dirán tot lo qu'has de respectar ademés d'ells.» May se tracta de convence a las criaturas. Sempre se las obliga a obehir. Exemple: si agafas la cullera ab la mà esquerra, te picarán els dits, y'l mestre d'estudi no't permetrá tampoch escriure ab la mà malehida. Una ensenyansa racional faria practicar abdugas mans: mes la costúm es inexorable. Hi há veritats que no pot saber una criatura, altrás que sols podrà saber quan sigui gran, altrás en fi que no deu saberlas may. Exemple de las primeras: ¿quison els reys que portan las criaturas al món y joguinas el dia de sa festa als nens bons minyons? De las segonas: que s'ensenyan escalonadament, pera desfer de mica en mica'l concepte fantástich qu'hem format de la vida. «La vida es un teixit de desenganys; no hi há res de color de rosa; els ideals son un lastre feixuch.» De las terceras: «Sigas orgullós; segueix cegament els teus instints; vulgas ésser absolutament lliure.» El que sab aquestas veritats, si's proposa seguir las es home a l'aygua.

Si tinguessim de detallar la manera com las costums ens lligan, no acabariam may.

En resum: l'home que no neix voluntariament, sinó que'l fan neixe, no pot viure lliurement, té de viure lligat per aquell pop inmens ab tres grans tentàculs d'innombrables ramificacions, que s'entortolligan en nostra existencia y s' denominan: Iglesia, Estat, Convenció.

EMILI TINTORER

LITERATURA ROSSELLONESA

Al Rosselló, igual que a Valencia, el desvetllament de la literatura ha comensat ab fonaments *vulgars* com a Catalunya mateix, ahont la llengua catalana estava enterrada pels arxius, y únicament quedà en la literatura pera fer riure, y es clar que per'aytal ofici s'hi presta més el llenguatge vulgar, encara que algunas vegades el to irònic esdevingui seriós y punxant vestit ab semblant trajo. Primer que las refiladas del *Gayter del Llobregat* y las profundas armonias del Aguiló y tota la pléyade de patriarcas, se feren rotllo'ls versos del Rector de Vallfogona, els *singlots poètics* d'en Pitarra, els assaigs d'en Robreño, Robert Robert, etc., etc.

Al Rosselló succehi lo mateix; no cal més que repassarlo'l seu desvetllament literari, y veurém que mentres las poesias d'en Pepratx, Bonafont (*Pastorellet de la Vall d'Arlés*), Boixeda, etc., etc., no tenian ressó encara en el cercle de gent de lletras, las *gatas* d'en Albert Saisset (Ountal) eran celebradas arreu y's reimprimian en profusió ab tot y l'adulteració de llenguatge qu'en ellas s'observava o s'observa. Mes vingué la encaixada ab els *catalans d'Espanya*, y surtint Verdaguer ab son *Canigó* colossal, aumentá l'estol de devots conreuhadors, y la llengua catalana al Rosselló comensá sa florida exuberant, al invés de Catalunya, sobreixint més en mérit els prosistas que'ls poetas, més fácil d'adulterarse la cadencia ab l'accent francès, y aixis hem pogut notar que, ab tot y la frescor de la poesia rossellonesa, aquesta, literariament, no omple ab escrupulositat las reglas justas; mes la prosa apareix florida, sencera, ab grops escayents com els cantells de serras de sas cordilleras gegantinas. D'aquesta prosa volém parlar avuy, encara que a corre-cuyta, dolentnos no disposar de prou temps y espay pera remarcar de ple l'aspecte dels escriptors que la conreuhan.

Si al costat de las antologies publicadas per mossén Bonafont (*Pastorellet de la Vall d'Arlés*) ab el titol de *Garbera catalana*, y de Jules Delpont ab el de *Flors rosselloneses*, referent tot a poesia, se'n hagués publicat una de prosa, s'hauria pogut veure d'un cop d'ull la importancia que aquesta té al Rosselló. Pe-

ró ara cal anar cercantla entre periòdichs y fullas, cosa ben difícil pels que no tenen a mà totas las publicacions d'aquesta mena. Per ara parlarem de tres prosistas notables, guardant per'altre dia l'estudi general que tenim intent de fer de la literatura d'aquella terra regalada.

Cap al alt Conflent, en el poble d'Urbanyá, hi viu arreconadet mossén Juli Cornovol, a qui sense miraments podém posar com a capitost dels prosistas. Entre altres treballs recordém, y no se'ns esborrarà pas més, un quadret que publicarem per primera volta en aquestas planas, titulat *L'àliga del Canigó*. Dit fragment podém presentarlo com a model de prosa catalana, encara qu'estigui en rossellonès. S'hi nota, a més del escriptor refinat en la forma, l'observador, y aixis ens dona a coneixe ab força y nirvi una visió de verdader poeta, ab tons gegantins y ab volada d'àliga.

Allá d'allá, amunt y amunt encare, tant com los ulls s'hi poden veure, congestes platejades de neu dormen com mar rabiosa tot de cop gelada... A baix la quietut eterna de les penyateres; á dalt, la quietut dels ayres sens alé. Sols l'àliga á la pica de Canigó, alejeja ensá y enllá, am fregor, escorcollant tots los recons, y potser sentint farúm d'algun isart ó d'alguna dayna.

Es que Canigó, montanya de llamps, esclavissades y barranchs, tot sovint sosmoguda per retrunys espantosos, es la casa payral de l'àliga. Hi té per palau lo cingle de Tretze Vents; per espills, los gorchs de Cadí; per passeig, los rius desde Sant Guillelm á Sant Martí; y per miranda, la pica atrevida de Canigó...

Altres prosista's descubreix per un prólech publicat en son mateix llibre *Ays*, pel *Pastorellet de la Vall d'Arlés*; potser hi ajudan també a formar aytal opinió las cartas literarias y de caràcter privat qu'hem tingut ocasió de llegirli y en las que s'hi lluheix maravellosament. D'aquestas no podém parlarne; examiném el prólech susdit:

Y quan nosaltres cantém y parlém com lo poble canta y parla; quan á tots fem tocar ab lo dit que l'idioma de nostres indrets es ple de seny, de virginal senzillés, d'amistós atreviment y de may prou escorcollada hermosura; que aixó es una deixa santa, una herencia sagrada que Deu nos guard menyspreuhar... allavors los pagesos, los trevalladors, los menestrals, nostre pare, nostres germans, nostres vehins, alsan lo cap tots estonats; y després son contents y després nos escoltan á nosaltres; y nosaltres n'aprofitém pels hi tornar quelcóm de tot lo qu'ells nos donan, enjitant dins llurs fronts encare nous la riqueza de la fe y de la inteligencia. Sí: la poesia campeja ab tota sa primerenca verdor al mitj del poble. Lector amabilíssim, vetaquí lo Segre, la Tet, lo Tech y los rius que se desayuguan de les verdes Alberes, del rónech pich de Costa-

bona y del abundós Canigó; ja pots pouhar y beure á glopades Duihen que al dematinet, quan lo sol s'aixeca, una vapor prima y sedosament envellutada puja del mar blau: es la flor de l'aygua. De l'ánima del pob'e ix també un sentiment suau y perfumat com una viola boscatana: eix sentiment es la verdadera poesia.

Quin bell dir més senzill y atrayent! Encisa verament, y podém ben creure que la prosa que tant tardá a mostrarse a tot esclat a Catalunya, al Rosselló hi ha surtit tot de ple anant per capdevantera de la poesia. Solament falta allà, en aquella terra, la empenya d'una joventut entusiasta.

Y ara parlarem de la prosa de nostre bon amic Delpont, que s'hi distingeix prou de temps. El prólech que té a *Flors rosselloneses* es un ver primor; en ell hi mostra'l carinyo ab que presenta als qu'han cantat sa terra estimada, no solament els d'allà a sa terra, sinó també'ls catalans, mallorquins y valencians.

Quan agafa la ploma pera descriure l'entorn del Canigó o la plana rossellonesa, verament fa venir saliva... Escoltemlo:

...lo campestre y la naturalesa s'han tornat una joia de verdura y de flors. De daurada ginesta, de vermells manglaners, d'enceses roselles, de blaubets y de botons d'or, per tot se'n veu qu'es un pler; lo cel cansat d'estar embromat es més blau, més seré, més lluminós; á moments les piques del Canigó semblan transparentes, y les congestes de Balatj y de Batera barbillen com uns regalims platejats; l'auellada no para de cantar; les nits son del tot estelades; á vora mar, quan se sent, es una remor bressoladissa y encantadora. Lo vinyer, los prats, los camps, tot creix, verdeja y matura...

Si comensessim a retallar y copiar, no parariam pas de qualsevol manera.

Benehida sia ara y sempre l'afició que's mostra, sá y enllà dels Pirineus y de la mar, per nostra estimada llengua, y sia ben aviat que'l Rosselló, com Catalunya mateixa, aixampli més la volada y augmenti l'exèrcit de creuhats pera la conquesta de la terra de promissió.

À MARIA

EN SA GLORIOSA ASSUMPCIÓ

Replega, oh Mort, ta dallà! Fossers, tanquéu las tombas! Jerusalem, alégrat, entona un himne sant!
La humanitat que veres captiva, freda y morta, ja trenca sas cadenas, ja en buyt deixa la fossa, pels ayres ja s'eleva, ja escampa raigs de gloria, y está truant las portas del divinal palau.

Replega, oh Mort, ta dallà, la dallà malehida que un jorn cercá sas víctimas a dins del Paradís; d'un cel aquí a la terra un munt de runas vivas ne feu, d'Adám y Eva deixant espahordidas las innocentas ánimas, las ánimas amigas, hermosas com els astres que solcan l'infinit.

Bellesa tan augusta, ta dallà feridora d'enveja boy corpesa per lo llinatge humá, vegé prest d'entelarla; y a Eva trobant sola la serp, afalagantla: «Serás més bella, oh dona, —va dirli ab greu perfidia— si menjas de la poma que Deu va prohibirte: lo fruyt del bé y del mal.»

Eva al parany va caure; y al fons del negre abisme rodaren trontollantse els reys del univers. Ja'ls àngels no hi baixaren jolius pera gaudirne; el cel barrá sas portas. Y tot un Deu, sentintse ferit en sa bonea, llessá, tot malehinte, a ta codicia impura la imatge de son sér.

Guanyares la batalla! Bé deus estar contentat! Los ceptres ja y los tronos als peus los tens rendits; coronas y tiaras se quedan sense clepsa; ningú del món n'escapa... Ta malehida regla se feu inexorable, y arrán d'aquella gesta la terra, ans tan hermosa, semblava un cementir.

Tan sols al home haguessis deixat una esperansa! Compost de cos y ánima, dos vidass sabs que té: talláresni ja una sense condol ni llástima.

Lo cos torna a la terra: permetli, donchs, a l'ánima que penedida torni al Deu que va criarla, ans de deixar que's perdi la humanitat en pes!

Més pas, caygui la dallà! Fossers, tanquéu las tombas! Lo Deu de las venjansas está ja satisfet!
Del fanch impur de terra n'isqué semen xamosa: Maria s'anomena la planta qu'ara'n brota; la fruyta d'eixa planta l'Etern l'ha trobat bona; las paus ja están firmadas; la Mort el plet perdé!

Jerusalém, alégrat; vesteixte avuy de gala! De bat a bat tas portas joyosa baixa a obrir!
No'ns miris ja ab recansa: la humanitat salvada está, la Mort ja llessa darreras alenadas al veure, conduhida dels àngels per las alas, emprendre al cel volada la Filla de David!

Divina sou per gracia, Regina per natural!
¿Cóm may ésser podíau esclava de Satán?
¿Cóm may a eix front de Verge tocar sa baba inmundat?
¿Cóm may al fanch de terra—oh Emperatriu augusta de terra y cels!—podría tornaun un Deu sens culpa, quan ja d'intent va fervos exempta de pecat?

Oh Eva benhaurada, sens baf de culpa eixida!
Felis corredemptora d'un món que altre perdé!
Oh Reyna venturosa a qui las jerarquias celestials saludan y aclaman per divina!
Giréu envers nosaltres la vista compassiva!
Puig som de Vos herencia, volgueunos dalt del cell!

MARTIRÍ PERADALTA, PRRE.

¶ QUENTO ANTICH ¶

LO MAL ARGENTER, È LO BON CAVAYLHER, ab lo miracle que faeren un l'heg é un escuder, é altres coses que se remembran ab ensenyança fort profitosa é lhoable.

✠
Ci dix:

ANA vegada eren dos amichs, é non pas del mateix estament, car l'un n'era un gentil cavaylher, é l'altre un argenter xaruch é malestruch, com tants d'altres que n'hi han, en sense ne ésser argenters ne poch ne molt.

E lo cavaylher havia stodiat l'hati, e n'era gran rimayre é gran versayre, é gran cantayre, ço es, gran trovayre. E faea troves, sirventès, é endresses pera les dames gentils é beylhes, de carns atapahides é cos fermós, com si ne fos pastat ab l'het é roses é desempús glassat, mes no fret sinó xardorós d'amor.

E per aytals dames eyl n'era foll, é eylhas d'eyl.

E tant com bon trovayre é gay aymador n'era gentil en cort, é brau é ben entés en arts de guerra. En non ne era grand senyor que non lo reclamás pera comandar sos baylhesters é altres homes d'armes, en quant determinás guerra faer.

E aytal esdevingué un jorn, quel bon Rey en Pere Terç d'Aragó cridá'ls cavaylhers catalhans, é comtes é valvasors, é homs de paratge ab lhurs manayes é massips é damiseyls, é altres homs d'armes, car volia non l'heixar passar al senyor Rey de França que ab monjos é creuhats aduc ab lo l'hegat del Papa de Roma, dejús naltres s'en venian pera

castigar crudelment negres heretgies é embotxacar aur é argent, car açí escomunicat ne era, é christia calia faerlo.

E lo dit cavaylher era nomenat Mossén Guerau de Vilanau.

E lo altre companyó fils d'un mercayre n'era. E n'era expert en art d'argenteria, é ne fae càlzers, é custodies, é patenes, é creus, é imatges beneites de Sancts é Sanctes que al cel son, é tot ço ho faea ab gran primor encar que tot ço après ho hagües en la ilha de Maylhorca en casa de xuetes, ço es, juehus, innimichs de Nostre Senyor Deus Sanct Jesùs Christ.

E abdòs amichs ne eren fors piadosos é devots, é anaven á missa tots els jorns á l'abadia de Sanct Telm. E per ço ne eren ben miratz per l'Abat que era un sanct hom que faea pessebre Nadal arriuat. E tots garlaven ab els frares en la dita abadia, é fins ab el l'heg que ne era un ver destrempa lhamps, de tant enginy com ne tenia.

E com esdevingués que'l cavaylher partis en guerra ab son comte é senyor lo Rey En Pere Terç d'Aragó, sen aná á cal argenter qu'eyl creya son amich, é li dix:

«Que lo Senyor Dom Deus sia en vostra companyia, mestre Johan!» E lo mestre argenter li respongué: «Que Eyl vos guard de tot mal é de cap desgracia, que bé de menester ho hauretz, car tan armat ne anatz, que ben bé en sembla que vuhetetz vos ficar en forta esbatussada é gran batailha.»

«Oc!» li respongué lo cavaylher, «car jo men vaig en guerra ab mon reyal senyor En Pere, é los seus braus companyons, en defensa del nostre territori. E avans vuy faervos gran confiança. Açí vos remetz jo un petit baül ple de pedres que mos pares, que Dom Deus tinga en sa sancta companya, me lhagaren al morir. E nengü meylhor que vos pot me'l guardar en tant que partit ne so en guerra. E si jo non tornás car ne fos occis en eylha, libratzlo á la servanta ó damiselha que nos lo reclám de part de Donna Ermesenda de Montagut que de mostrarvos ha com á proba l'altra metat d'eixa cadena.» E ço dihent, doná á mestre Joan un troç de colhar d'argent fi. «E si jo en revingués triomfant ó nafrat, mel rendretetz, á mi que de requerirvoslo he, é vos de tornármelo havetz, tal com es just.»

E respongué l'argenter obrintne una gran caixa: «Posatzlo vos mateix açi dedins, que en lo mateix lloch en que lo posaretz lo trobaretz.» E ço entenent, lo cavaylher lheixà lo baulhet en un recó de l'arca, é l'argenter desempús la tancà é donà tres voltes á la clau que en lo pany estava, é la donà al cavaylher dihent: «Guardatzla vos, que la caixa non s'obrirá pus fins que vos ne tornatz mort ó vivent, é vos mateix la obriretz en arrivant, é si non ne arrivatz será la damiselha que la clau, ab lo troç de colhar me presentás.»

E lo cavaylher guardá la clau en la sua bossa, é abressá al argenter é s'en aná desitjantli tota mena de fortuna.

E passaren vint é vuyt mesos, é en aytal temps l'argenter s'emmaridá ab la filha d'un juheu de Maylhorca molt joliuà e alegroya, mes avans la feu baptèjar com costúm ne es en terra de christians. En ne hagué un filh, é desempús d'haver baptèjat l'infant, se li ocorregué obrir la caixa ab altre clau que eyl ne guardava, igual á la que al cavaylher donat havia. E ne tragué lo baulhet é lo sots-pesá, é veyent que era fort pesant, pensá queera gran tresor lo que alli dedins hi havia. E temptat pel dimoni de la cobdicia, començá á forfolharne lo pany é forreyllhat ab una clau estranna tota de ganxos, que á grapa de diable ressemblava. E tant ne forfolhá é forcejá que al ultim la obri.

Al veurer lo que de dins hi havia ne quedá espelmat, mes, prest ne prenent un panyo gran, buydá sobre d'eyl aytal tresor. Les perllhes, los topacis, les smeragdes, los brillhants, carbuncles, zafirs é rubins ne anavan saltant com cascada merveylhosa. E tantost los hagué ben mesurat é comptat, é sguardat, los embolicá en lo dit drap, é lhigantlo fortemente, aná á amagarlos á les golfes sots lo teulat. E prenentne desempús unes pedrotes e trossos de cagaferre, ne ompli lo baulhet tornantlo á tancar ab la clau de ganxos, é lo posá altre colp de dins de l'arca alli ahont lo bon cavaylher lheixat lo havia.

E lo temps passá, car tot passa açi en baixa terra.

E les hosts del Rey En Pere de la guerra ne tornaren desempús d'haver malmès, squarterat é desconfit los creuhats del Rey Filip de França é del lligat del Papa, deslhiurantne aixis nostra terra de feylhons mal volents é malestruchs. E ne tornaven victoriosos ab gran conhort e joya del poble, tots plens de la pols de la lhuyta, e tots coronats de lhors, e portantne devant los timbalers e fifres, e los que sonaven nacres é trompetes, é arrastrantne los gonfalhons papals dels creuhats ab la tiara del Papa é les claus de Sanct Pere per haverne intentat faer mal us de aytals coses sanctes é piadoses. E ensemps ne arrivá lo bon cavaylher ab lhongues barbes é tot torrat del sol, é en descavalcant s'en aná á casa del argenter ab son escuder que'l seguia ab lo fer alt é la roeylha.

«¡Lhoat ne sia lo Senyor Sanct Jesús Christ—dix lo argenter—que açi vos veig de tornada, mon brau amich é senyor!»

E rebentlo en lo dinteyl de la botiga lo fiu que entrás, é li racontá com per eyl cada dia havia resat un parenostre al altar del senyor Sanct Jordi patrò de la cavaylheria perque'l deslhiurás de tot mal é de cap desgracia. E desempús li va contar com havia pres muylher é com ne fou afavorit d'un filh, é invitá al cavaylherque recolhis lo seu baulhet, é ainsí fou faict obrintne l'arca lo propi cavaylher, lo qual parti ab eyl dantlo á portar al escuder que acompanyat lo havia. Mes avans de partir lo cavaylher doná al argenter una joya dihentli. «Prenetz açó, que guanyat ho he en bona lhuyta á un crehuat picart. E l'argenter li torná lo mitj colhar que lheixat li havia com á contrassenya.

Mes arrivá que en essent En Guerau de Vilanau á la sua casa, ne obri lo baul é lo trobá tot ple de pedruscayl, é lhavors prenentne la espasa nua, s'en aná furiós á cal argenter feylhó per squarterarlo; mes l'altre que estava al aguayt á les golfes, veyentlo arriar tan desafortat, fugí per l'hort é s'en aná á pendre sagrat en l'abadia. E lo cavaylher lo segui, e arriat que ne fó en lo sagrat lhoc ne parlhá al Abat que lo deturá é li dix que hom en sagrat non pot se rendre, é que eyl ne parlharia ab l'argenter que amagat se havia en un altar de la esgleya. E un colp parlhant ne

hagué, ab lo xaruch lo bon Abat ne dix al cavaylher que ço miracle ne devia d'ésser per los seus pecats, car partit ne havia contra la host del Papa, é lheixar volia lo seu tresor á una maturranga ab la qual sols lo unia lhu-xuria é desitj immoderat de carnassa de femeylha. E qu'eyl al lheixar lo baul sols ne dix al argenter que de pedres ple ne estava en sense dirne quines, é que Nostre Senyor Sanct Jesüs Christ les havia tornat pedrotes brutes pera castigarlo. E per aytal que non sen podian negar los miracles. E lo bon cavaylher s'en aná tot contristat é esmarrehit.

Mes essentne ya lhuny del convent, lo aconsegui lo l'heg que ab son escuder venia, é li dix: «Mossén Guerau de Vilanau, non ne hayetz tanta pena é ojatzi mi quesí vos volhetz, é m'en donatz comanda, jo he de faer aytal miracle que lo pedruscayl ne esdevendrà altre colp tot pedres fines.» E lo cavaylher li dix «Faetz!», é li doná lo baul.

E vinguda que ne fou la nit, lo frare é lo escuder prengueren un cadeyl, é entrant furtivament á la casa del argenter per l'hort, que obert ne era, ne tragueren lo seu infant del breçol é hi acotxaren lo cadeyl embolcaylhat tal qual lo nin, é ne lheixaren prop lo baulhet obert ab les pedrotes. E l'en sent demá al lhevarse l'argentera ne trobá lo seu fils trocat en goç. E lo baul ab les pedres ferriçes E aná á la esgleya á racontarho al seu marit, que en fou esglayat é cregué aytal gran càstich de Dom Deus per la seua feylhonia. E demanà confessió al Abat, é li explicá lo seu gran

pecat; é l'Abat li dix que devia de retornar lo que pres ne havia, é que per ço que anás á la sua casa entrada de fosch é que aportás á l'abadia lo baul ab les pedres fines, pera ésser retornat al cavaylher, é que ne restás tota la nit pregant en la esgleya. E que la sua muylher alhotjada ne seria per la nit en lo convent en cel-la apart. E ainsi se fiu. E lo l'heg ne fou encarregat d'açó. Equan l'argenter ne torná ab lo baulhet ple de les veres pedres precioses, enviá al escuder á retornar l'infant á son breçol, é á recuyllir lo goç, é aná á tancar l'argentera á la cel-la. E lo mati arriat, l'argenter ab sa muylher al tornar á la sua casa ne trobaren lo seu fils, é cregueren que Dom Deus ja los havia perdonat. E lo cavaylher recobrâ lo seu tresor é regalá á l'abadia moltes perllhes pera la corona de la Verge. E l'argenter é la sua muylher des lhors anaren sovint al convent.

E Nostre Senyor volgué que nou mesos passatz ne haguessen altre infant que fors al l'heg ne ressemblava per lo seu esguart beneyt é piadós. E lo bon cavaylher ne dix: «Deu sia lhoat! Non se pot negar miracle!»

Per la copia

POMPEIUS GENER.

A LA VERGE DEL REMEY

Carretera enllá.

Mare de Deu del Remey,
Vos que sou gran remeyera,
allargueunos vostras mans
per seguir la carretera.

Als que pujém de ciutat
ab una mirada incerta,
doneunos la claretat
del infant quan se desperta;
per poder fruhí'ls bells prats,
el repós de las montanyas,
y horitzons asserenats
que'ns remoguin las entranyas.

Lliureunos de mals intents
y de «moscas-vironeras»,
que son els flagells eterns
de las nostras carreteras.

Deunos llum com al espay,
com al oreig deunos alas,
fruyts d'or com a la sarment,
cansons com a las cigalas.

Mare de Deu del Remey,
Vos que sou gran remeyera,
allargueunos vostras mans
per seguir la carretera.

JOSEPH LLEONART

UNA CLEO

(BOSQUEIG D'UNA NOVELA)

I

La petita ciutat de Vallfonda (Bisbat, Institut provincial de segona ensenyansa, Audiencia, Comandancia militar, etc.) era un terreny admirable pera'l conreu de la malaltia extranya y odiosa que'ls inglesos anomenan *spleen*.

Els edificis (quasi tots aixecats en el segle XVIII y comensament del XIX) donavan una pobre idea del gust artístich dels arquitectes de Vallfonda. A la ciutat hi havia dos cassinos ab lleig móblatje, bruts cortinatjes y mossos tristos y de rostres famolenchs, ahont a las tardas y nits, al *tresillo*, al *solo* o al *burro*, jugavan quelcóm de llurs rendas els més grassos y richs propietaris de Vallfonda. Els presidents successius dels cassinos may havian volgut biblioteques. En cambi, a cada un d'ells, dugas vellas taulas de *billar* lluhian llurs draps verts descolorits, plens de sargits, per hont lliscavan las bolas d'evori, empesas pels militars y empleats civils, puig els propietaris, bressats per una vida placévola de quietut y de repós, odiavan els exercicis corporals y tot lo que pogués contribuir a tréurels de llur ensofiment físich, moral e intelectual. No hauria afirmat Aristótil, contemplantlos, que la vida consisteix en el moviment.

La Seu, majestuosa construcció gòtica, era l'única nota artística de la ciutat. Sa massa colossal dominava triomfalment las lletjesas dels terrats nous y de las vellas teuladas; sas campanas, de sons cristallins las unas y de veus severas las altrás, llensavan cántichs vibrants y joyosos de festa, y tristos planys funeraris. En aquests moments la ciutat s'allegrava o s'endolava. Y quan las vibracions se perdian al lluny, pel cantó del mar o de las montanyas segons el vent, el silenci y l'ensofiment s'extenian de nou més dominants y opressors que may per demunt de Vallfonda.

Els carrers eran estrets y torts quasi tots, formant foscós y bruts laberint, desnivel·lats, empedrats ab grossos palets de riera, que pujavan y baixavan bruscament, desenrotllant curvas inverosímils y rectas dubtosas. Al pas d'algún foraster (comissionista de vins o pagés dels voltants) s'obrian petites finestras sense flors y sens aucells, y noyas esgroguehidas, lleganyosas y mal pentinadas, ensenyavan llurs rostres tafaners, moltes vegadas encara sense rentar, sorpresas de que algún ser vivent s'embranchés per aquells barris humits y tristos. Els fadrins esclopers, espardenyers o boters sospenian llurs cansons castellanas pera observar també al intrús invasor de llurs dominis.

En el passeig principal de la ciutat, ombrejat per plátans esquifits, s'ohia de tant en tant el sotrach d'algún carruatje antich, o las petjadas solemnes d'algún noble vell sech y altivol, mirant ab ayre despreciatiu als trevalladors, y ab ulls carinyosos a las criadas de servey guapetas, jovas y plenas.

Peró'ls diumenges, al sortir del ofici, se omplia'l passeig d'una munió de senyoretas, de *gomosos*, militars, concos y *mamús* complacentas y grossas. Un xerroteig alegre s'elevava vers el fullatge dels plátans, mesclant-se ab el dols llenguatge dels aucells.

Els militars (primers y segons tinents) feyan l'aleta a las més ricas senyoretas de Vallfonda. Aquestas se'ls escoltavan amables, ensenyantelshi las dents, jugant ab vanos y ombrel·las, arrebossantse'ls llarchs vestits, y responent en dubtós castellá a las galanterias que tan dolsament rebian llurs orelles. Se feyas y desfeyan casaments, se murmurava de tot y de tothóm, se descubrian secrets, s'exhibian miserias y debilitats.

Sens aquell parell d'horas d'expansió'ls diumenges, la ciutat hauria semblat un cementiri. Peró a un quart de dugas, ja'ls carrers esdevenian tristíssims, d'un ensofiment aclaparador. Els nobles feyan la sesta, els comerciants y propietaris se'n anavan als cassinos, els menestrals als cafés, els obrers a las tabernas, els sarauhistas al ball del arrabal, y'ls *troneras* a un mal café-concert que hi havia al carrer de Marina, ahont el rebuig de la capital cantava cansons bestials y lluhia rostres enfarinats, formas postissas y trajos descolorits, d'un luxe pobre y desconsolador.

La naturalesa era digna de Valfonda. Camps coberts d'algunes tires de conreu, pedrades montanyes ab set o vuyt chalets de mal gust, una riera seca quasi tot l'any, y alguns pins migrats, constituïan totes las bellesas naturals.

Tan sols el mar, el bell mar Mediterrà, transformant successivament las grisencas notas del mati en tons encesos d'or y de argent, en coloracions blavas, fortas y lluminosas, en tristos y nacrats resplandors capvesprals, y en negrors nocturnas y fosforescentes, cantava al peu de la ciutat melodias placévolas y suaus, o violents himnes de tempesta.

II

En el cassino *El Recreo de las Familias* (era al estiu, un diumenge a la nit) jugavan als escachs el primer tinent d'infanteria don Aurelio Fernández de Rebolledo y l'actuari don Joseph Pau Golorons. Aquest senyor se veyia un xich apurat: una jugada de cavall, hàbilment preparada pel seu enemich, el colocava en situació desfavorable. El vell actuari s'aixugava'l front, se treya y's posava las ulleras, y suhava d'engunia.

Els presents profetisavan en alta veu la victoria del tinent, ab gran mortificació de don Joseph. De tant en tant trencava'l silenci alguna veu eixida de la sala de joch cridant triomfalment: *cap y quá!* S'ohian també crits de: *burro! bola! cau!*

Don Joseph perdia'l seny, sentia basqueig. —*¡Jaque mate!*— digué de prompte en Fernández, y l'actuari, malhumorat, s'alsà barbotejant paraulas confosas y amenassas de futuras venjansas, mentres els concurrents se'n anavan també, comentant la derrota del actuari.

En Fernández restá sol devant dels reys, reynas, cavalls, alfills, torras y peons, barrejats y cayguts sobre'l camp de batalla. Sentia'l monoton aclaparament de la ciutat apoderantse de nou del seu esperit. Las vellas parets del cassino li semblava que volian esclafarlo, els mossos li eran odiosos, els socis encara més. Las senyoretas l'embafavan ab llurs manyaguerias estudiadas y ridiculas, els paisatjes y'ls encontorns de Valfonda'ls trobava d'una lletjesa insufrible. —*¡Qué vida!* —murmurava. —*¡Me voy á volver idiota!* *¡Este país es la mar de tonto!* *¡Vaya unos memos!* — Y badallant, agafava y deixava'ls diaris de

la població *La Voz de la Propiedad y El Eco Comercial*, plens de tataneries (*Gacetilla*) y d'articles politichs, filosófichs, sociològichs y artistichs.

La Voz de la Propiedad portava un article de fondo del jove advocat y propietari Papitu Comas (*José M.ª Comas y Coll*) enaltint la memoria d'en Cánovas y profetisant la ruina de las modernas societats a causa de las vagas de trevalladors, de las novelas d'en Zola y de las exageradas teorias individualistas de l'Ibsen, *ese oso boreal que ha caído sobre nosotros con la pesadez característica de los esquimales.*

El Eco Comercial no era menys interessant. S'hi llegia un article crítich de don Joseph Pau Golorons (el primer filarmònich de Valfonda) atacant el *género chico*, recordant l'època d'or de la música, (o sigui'l temps de l'Arrieta, en Barbieri y en Gaztambide), y afirmant que l'art musical d'Espanya caminava vers una innegable decadencia.

En Fernández, fastiguejat de tanta bestiesa (per altra banda tant se li endonavan las vagas, en Zola y l'Ibsen com l'època d'or de la música a Espanya) pagá son café y surti del cassino, desitjós de donar un tom pel moll.

Al posar el peu al carrer topá ab en Papitu Comas, l'autor del article sociològich, que quasi bé corria.

—*¿A dónde vas, Pepe?*

—Vina noy! Una Cleo, una Cleo!

—*¿Qué quieres decir?*

—Que ha arribat una francesa al café concert, que *da el opio*. Fa dugas nits que canta! Anemhi! Veurás *qué tipo!*

—*¡Gracias á Dios! ¡A ver si al fin nos divertimos un poco!*—

Y'ls dos joves se'n anaren, atravesant foscos carrerons, al passeig de Marina, entrant a dins d'un cafeti que tenia per titol *La Belle Parisienne*.

(Seguirá.)

TEATRES

LA PECADORA.—LAS ALAS.—MARÍA STUARDO.
—LOS MERITORIOS.

L'anunci de que per primera vegada's posava en escena la traducció castellana del drama d'en Guimerà *La Pecedora*, va atraure gran concurrència al teatre de la plassa de Catalunya la nit del benefici de la senyora Guerrero. Coneguda l'obra, que s'estrenà pel mars del any passat al teatre Romea, y considerada com una de las mellors d'en Guimerà, l'interès principal y quasi únic de la majoria dels espectadors era conèixe la interpretació que li donarian els actors castellans. Això m'ha decidit a ocupar avuy el lloch que temporalment ha deixat vacant l'ausència del amich Tintorer (a qui envejo l'esbarjo que disfruta ara lluny de Barcelona y l'estalvi de teyna ben pesada), donchs no's tracta de fer critica, sinó tan sols una petita revista en la que m'ocuparé en primer lloch d'aquella obra ja sancionada pel públich de Barcelona.

Dels nous intérpretes, a excepció de la senyora Blanco, encarregada del paper de Agna, que va dirlo ab ingenuitat y justesa, cap d'ells va lograr convencem. La beneficiada, despenyant el paper de Daniela, sols tingué algun moment felis en la escena culminant ab Ramón, en el segon acte, y al final de l'obra. En cambi, vaig trobar molt poch apropiats els trajos que vestia. Ab l'afany de lluhir *toilettes* luxosas, oblidà la propietat y justesa. Crech que al arribar de Paris una senyora, es més propi que vesteixi un trajo senzill de viatge, que pot ésser per'xó elegant. Que l'enfarfech de puntas, cintas y llasos que's posà la senyora Guerrero com si volgués donar idea d'un ball o festa y no d'un viatge. En el segon acte vestia un altre trajo elegantissim, però impropí també, per lo luxós y extremat, de la Daniela qu'arriba malalta a la llar oblidada durant catorze o quinze anys, ab el propòsit ferm de retornar a la vida qu'anyora. Lo primer que se li ha d'ocorre es imitar als que la voltan, fins en la manera de vestir, encara que per costums adquiridas deixi entreveure sempre sa elegancia y distinció. Però's veu ben clar que la companyia Guerrero-Mendoza no s'hi fixa en aquests detalls, considerantlos d'escassa importancia. La qüestió es lluhir y fer goig. També crech que un bon director d'escena no devia permetre que's personatjes, especialment las donas de poble, portessin en el segon acte la mateixa roba qu'en l'anterior, donch ha transcorregut un mes del un al altre, y al apareixe ab las mateixas faldillas, devantals y mocadors, que's rentan sovint, no donavan idea del temps transcorregut.

En general, tots els actors de la companyia's fixan més en la dicció, a la que donan

tota la importancia, qu'en la execució de las obras, y son trevall se reduheix a recitar els parlaments sens interpretarlos, ni viurels; amén dels *latiguillos* de costum y las transicions fora de lloch. Això, que's hi pot donar resultats més o menys relatius en moltes obras de la seva terra devant de certa mena de públich, no encaixa gens ni mica ab *La Pecedora*, y la manca d'ànima s'hi deixa veure desseguida.

Altra falta imperdonable, de la que jo'n faig solidari al director d'escena, es l'haver permès despenyar el paper de Monsa a la senyoreta Colorado. Aquest personatge, en mon concepte'l més hermós de l'obra, passa quasi desapercebut en la representació de *La Pecedora* traduhida. Ni l'actriu podia ferlo per sas condicions, ni'l va saber caracterisar gota. Ja's veu que'l senyor Diaz de Mendoza no s'ha fet càrrech de la importancia del paper de la mestra quan el repartí tan malament, en perjudici notable del conjunt de l'obra. Sense voler anotar comparacions, vaig recordarme de la Morera, que l'estrenà a Romea ab gran acert y sentiment; y al veure y ohir als altres actors de la companyia Guerrero-Mendoza, també'm vingueren a la memoria, presentantsem molt triomfants, el noms de la Clemente, en Borrás, en Virgili, y'l malaguanyat Manso, que m'havien fet conèixe *La Pecedora* veritable.

El públich en general rebé ab fredor l'obra traduhida, y sos aplaudiments me semblà qu'anavan dirigits a correspondre a la finesa de la senyora Guerrero, que pera son benefici havia escullit una obra del nostre gran autor dramàtic en Angel Guimerà. Llástima de bon desitj, pel resultat artístich obtingut!

Estich per'xó segur, malgrat tot lo que's digui, que'l talent respectiu de la senyora Guerrero y'l senyor Diaz de Mendoza ja havia previst molt de lo que deixo apuntat, y altres cosas que'm callo y'm descuydo.

La traducció'm semblà bastant fidel, encara que mancanthi en el llenguatge (qual propietat no m'atreveixo a judicar) la intensa humanitat del original. En la escena del segon acte entre Ramón, Daniela y els amichs francesos d'aquesta, hi notarem lleugeras supressions que'ns semblà favoreixian la situació, endevinantshi la mà del autor per lo encertadas.

La funció a benefici de la senyora Guerrero termenà ab l'estreno d'una obreta de don Miquel Echegaray titulada *Las alas*, mansa y descolorida, d'argument infantil y vulgar. Un matrimoni jove qu'ha d'anar a un ball, espera, impacientantse, ell el frach y ella la pentinadora. Aquesta no pot anarhi, y'l marit s'alegra de poder acudir sol al ball per la cita que li ha donat una baronesa. La jova muller entreveu l'interès del seu home per

anar a la festa, y recordantse d'un consell de l'avia que deya «al home han de tallàrseli las alas», talla'ls faldons del frach que acaba de portar el sastre. Una dona qu'obrés aixís, en comptes de las paus que s'originan en l'obra del senyor Echegaray, se guanyaria un escàndol per sa lleugeresa y poca solta. Sembla extrany que'ls primers actors d'una companyia seria perdin el temps ab obras com *Las alas*... Però ja no'm recordava que els personatjes duhen frach y vestit ab ròs-sech, y això ja es circumstancia apreciable per'algunes companyias.

Els senyors Francos Rodriguez y González Llana *construhiren*, ab escenas de Schiller, un drama sentimental y cansoner. La *Maria Stuardo* del gran poeta alemany ha passat a la escena de Castella ab unas quantas mutilacions que fan més còmoda la representació. No sabem fins a quin punt fou del agrado del públich castellà. Nosaltres teniam encara fresch el recort de la *Maria Stuardo* que un any y mitj enrerera'ns donà la Vitaliani a Novetats, y francament, varem trobar que Schiller no necessita pera sa gloria ni *arreglos* com el dels senyors Rodriguez y Llana, ni interpretacions com la que pogué donar al paper de protagonista la senyora Guerrero, que's trobava aquella nit un xich indisposada. El tan ponderat decorat, fou regular y ab prou feynas. El vestuari, excelent.

Ab las funcions de tarda y nit del diumenge clogué sas tasques la companyia de que'm vinch ocupant. El dia avans havia celebrat son benefici'l senyor Diaz de Mendoza ab una obra de don Joseph Echegaray y l'estreno del *pasillo* còmic dels germans Alvarez Quintero titulat *Los meritorios*. No hi poguerem assistir y'ns dol, donchs els germans Quintero son autors qu'observan bé'l natural, tenint com a ùnich defecte l'abusar de sa genuina gracia andalusa y prodigar el *xiste* en desmasia, lo que fa que'ls actors siguin carrinclons en la interpretació. No sé fins a quin punt se pogueren lliurar d'aqueix defecte la senyora Guerrero, el senyor Diaz de Mendoza y demés intérpretes de *Los meritorios*.

Al despedir a la companyia Guerrero-Mendoza, no puch menys de reconeixre sas predileccions pel públich barceloní; però tampoch puch menys de desitjarli, en bé del art y en previsió de desengany, una mellor orientació en sas tasques.

Molt me temo que això darrer ja no sia possible.

REVISTA DE REVISTAS

Catalunya. El darrer número d'aquesta revista catalana publica un bon sumari: traduccions d'Horaci y de Vincent d'Indy, per en Lluís Gispert y en Joan Llongueras; poesias d'en Gabriel Alomar y en Arnau Martínez y Serinà; articles literaris y sociològichs d'en Jaume Bofarull y en J. Algaray Postius, etcétera. Però lo més remarcable del número es la iniciativa d'un *Homenatge a en Joan Maragall*, que s'exposa en un article firmat per la Redacció y en el qual hi trobem unas quantas consideracions tan justas y tan bellament exposadas, que no podem menys de transcriurelas a continuació:

Fa anys, uns quants amichs d'En Maragall acordaren ferli un bell present de noces, recullint en un volum las inspiradas efusions líricas que tenia esparsas l'eminent poeta.

De llavors ensà, En Maragall ha seguit fixant sas més hermosas inspiracions. Ab la Poesia, En Maragall ha parlat als joves, sempre d'ell tan estimats. Y l'última onada de joventut, reconeguda al poeta, el relleix, y l'estima, y fins porta en alguns de sos capítols l'estela del Mestre, ben clara y viva.

Mes si parlar als joves es tasca plena d'encisos, En Maragall n'ha feta un'altra de dificultosa y estimabilíssima. Ha parlat als vells, y els hi ha parlat desde'l seu Diari; per ferlos comprendre els propis entusiasmes, devengadas els ha hagut de cenyir dolorosament; ha hagut de reposar y mitj endormir las cosas viventes y bategadoras que en ell sentia; s'ha resignat al pergamí.

La vellesa sempre es respectable, en els homes y en els diaris; En Maragall entrà en el vell *Diario de Barcelona* dant el bras a un vell: a don Joan Manyé y Flequer. Aixís comensà la gloriosa gesta periodística d'En Maragall.

El *Diario de Barcelona* havia publicat admirables poesias d'en Rubió y Ors. Més tart el *Diario de Barcelona* publicà admirables poesias d'En Maragall. D'En Rubió y Ors a n'En Maragall! S'havia aixecat una aurora... Però els vells no ho entenían. Y En Maragall, ab sa afabilitat insinuant, els repetia ab paraulas brillantes que'l sol venia. Y els vells no ho entenían tal vegada, però s'extasiavan. Era al contrari de sempre. Era un infant, are, el que contava rondallas als vells.

Pobres vells! En Joan Maragall, per assumptes particulars, ha sortit del *Diario de Barcelona*. Quan ells ho llegiren en una pobra gazetilla, en quedaren tristos. Y fins el *Diario de Barcelona*, aquell dia va sortir més groch.

Donchs, ¿per qué s'han de perdre aqueixas rondallas maravellosas?

A nosaltres, als joves, ens toca reunirlas en llibres, per gaudiment de vells y joves. Y al iniciar aqueixa idea, creyém interpretar una aspiració unaním. Cal recullir piadosament l'obra d'En Joan Maragall al *Diario de Barcelona*.

Que tothom hi digui el seu parer. Vistas las primeras impressions, *Catalunya* convocarà una reunió ahont estigui representada la Premsa Catalana, y allí deixarà enterament l'assumpte en mans de la Comissió que's nomeni.

La Premsa Catalana ha de ser la que obri suscripcions y dirigeixi la publicació d'uns exemplars inoblidables de periodisme català en llengua castellana.

LA REDACCIÓ.

Escritas las ratllas qu'antecedixen, hem rebut, in-

nombrables adhesions de literats catalans, qual llista farém constar en el nombre vinent.

No'ns cal dir si JOVENTUT s'adhereix a la idea. En Joan Maragall se mereix això y molt més, y als que som amants de la literatura en el periodisme, ens semblarà que'ns sustrayem de las impuresas d'aquest al veure coleccionats els hermosos treballs, sempre escrits ab altas miras y ab sinceritat pel notable periodista-poeta que tant d'honor fa a Catalunya.

La Renaissance Latine de Paris publica en son número de juliol la continuació de *Les Amitiés françaises*, de Maurice Barrès, y treballs molt interessants, com el de Paul-Boncour sobre *La République et la Descentralisation*, el de Louis Guilaïne sobre *Le Canal de Panamá*; *Le Goût de la Vie*, per Paul Sollier, etc.

Mercur de France (Paris). Son notabilissims els treballs *Les Congrégations en Chine*, per Alexandra Myrial; *Les Petits Romantiques*; *Ulrich Gultinguer et ses correspondants*, d'après leurs lettres inédites, per Léon Séché; *Le Goût musical*, per L. de Laurencie, y altres; sense fer esment de la *Revista del mes*, tan nodrida com sempre, y que aquest mes resulta interessantíssima.

Entre las revistas catalanas cal consignar els darrers números de *Pel & Ploma* y del *Bulleti del «Centre Excursionista de Catalunya»*; entre las castellanas *La Lectura*, ab un estudi del difunt poeta Núñez de Arce, per Emilia Pardo Bazán; *Hojas Selectas*, *Hispania*, *La Revista Social*, *Arquitectura y Construcción*, etc.; entre las italianas qu'hem rebut, mereixen especial esment *La Rassegna Internazionale*, y entre las francesas *L'Européen*, *Le Journal des Pyrénées Orientales*, *la Terro d'Oc*, etc.

NOVAS

Organisat per l'«Agrupació de Propaganda Catalanista» de Barcelona, tingué lloch diumenge un important *meeting* en el vehi poble de Tiana. Presidi'l senyor Ribas, y ademés d'ell parlaren els senyors Salvador Millet, Joan Campins, Xavier Casals, Joseph Durban, Sebastià Coca, Miquel Balmes, Miquel Regàs, y Daniel Roig y Pruna, explicant detalladament nostras Bases de Manresa, quins principis autonomistas—digueren—han d'entrar per convicció. Feren historia de l'època en que Catalunya's governava ella mateixa

essent pais de vera democracia y llibertat. Combateren las llibertats tiránicas dels demòcratas espanyols, com també las quintas y'l servey obligatori. Remarcaren que'l Catalanisme, tant o més que moviment polítich, es moviment social que's funda en la naturalesa colectiva e individual dels pobles pera conseguir sa llibertat, la qual sols pot lograr-se mitjansant una absoluta autonomia: aquesta es l'aspiració que a tots els catalanistas ens uneix, sense qu'hagim de barallar-nos per qüestions religioses o de forma de govern: qüestions que solen agitar als pobles turbulents de mena y mal civilisats. Cal que'ls drets de nostra terra'ls defensém ab tot brahò, donchs es ja vergonyós que l'oprimit pagui al opressor y que aquest cobri pera manar, essent lo natural que al menys, si mana algú, sia el que paga.

Termenà l'acte manifestant el senyor Ribas que per trobarse malalt el president de la *Unió Catalanista* en Joseph M.ª Roca, no havia pogut assistir al *meeting* com era son desitj. Grans aplaudiments coronaren tots els discursos, sentintse també molts viscas a Catalunya. El poble de Tiana conservarà segurament grat recort d'aquest acte de propaganda catalanista.

La Tribuna, orgue d'en Canalejas a Barcelona, en un article titulat *Monárquicos y republicanos*, se dol amargament de que'ls crits africans de «Visca la república» y «Visca la monarquia» siguin tota la propaganda de las eleccions municipals que s'apropen, y tot l'ideal (ideal de la fórmula) a principis del sigle xx, d'un pais que's diu civilisat, quan als països civilisats de debò ja ningú's preocupa de la forma de govern devant de la magnitud dels problemas del dia que han de dur la democracia verdadera, esta democracia que no es republicana ni monárquica, que està por encima de la monarquia y de la república, porque éstas representan la forma, lo accesorio, y aquélla lo substancial, lo principal.

¿Fins ara no descubreix *La Tribuna* aquestes veritats que'l Catalanisme fa tants y tants anys que predica? Per suposat que no ho prediquém als titulats demòcratas espanyols: fora massa ignocencia dirigir-se de bona fe a tants curts de gambals com abundan entre ells, a tants y tants farsants que's burlan de la llibertat tot advocant per ella, y a tants y tants explotadors de la massa inculda a qui enganyan.

Lo trist pera *La Tribuna* es que també molts falsos demòcratas simpatisin ab el senyor Canalejas, y que aquest a son torn simpatissi ab certs cacichs. Com qu'hem parlat d'eleccions, per això ho dihem: perque en aquest ram nosaltres no tenim cap ceba que'ns fassi coure'ls ulls.

En Dato, el conservador Dato, que d'un quant temps ensà demostra un gran zel per las classes trevalladoras, ha pronunciat a Vitoria un discurs *elocuent* sobre la qüestió social.

No ha dit res del altre món, y ha recomanat l'ordre (naturalment). Llegint certs paragrafs del discurs, a un li sembla llegir el *Brusi*.

No obstant, y fins tractantse d'en Dato, això es, d'un enemich de Catalunya, li reconeixem bona fe en varias de las cosas que ha dit, y fins las estimem encertadas.

Però s'ha permès algunas bromas: aquella de *las grandes condiciones del pueblo español*, per exemple.

No sabem si'ls que l'escoltavan van dir *jolè ya!*

Encara's ve parlant de la famosa carta del distingit republicà don Joaquim Costa, de la qual no'n diguerem res en els anteriors números y avuy ne copiém el següent substanciós paragraf, que casi sembla escrit de mà de catalanista:

Son las aldeas y distritos rurales quienes se imponen y aplastan por el número á la ciudad; que no es el siglo XX quien tira del XII, sino que cada una de ellos tira por su lado, dando como promedio ó resultante el siglo XV, que es la etapa de civilización en que, según notan los Sres. Moret, Silvela y otros, se encuentra todavía ó ha venido á caer otra vez el Estado español. Por accidentes ó exigencias históricas que no es ocasión de aquilatar ahora, el ejercicio de la soberanía se basó aquí en un criterio mecánico: «á cada español de tal edad, por el mero hecho de serlo, un voto»; así matemáticamente, sin hacer cuenta con la capacidad, todos igual, lo mismo si han avanzado hasta el siglo XX que si se conquistaron en el XII, en el XIII ó en el XIV.

Es evident que aquestas afirmacions han de haver fet molt poca gracia al pobre Salmerón, que ab sas *cuatro unidades* y son sufragi universal està tan passat de moda com las casa-

cas y'ls *gorro-frigios* del temps de la Gloriosa.

Ens sembla que sa quefatura està en perill imminent. En Costa es més sabi, més guapo y més jove, y las quefaturas, que *tienen nombre de mujer!* son volubles y també poden encapritxarshi ab la joventut.

Per si may en Costa arriba al cim, havém transcrit un paragraf de sa carta. Sempre es bo fer constar lo qu'ha dit ara, pera veure lo que tindrà de progressiu en sas evolucions aquest demòcrata, y poder dir, si tant convé: *Lo que va de ayer á hoy!*

El mes passat morí a Chelsea, prop de Londres, el gran artista-pintor nort-americà Whistler, un dels més grans entre'ls que floriren en el sigle fa poch extingit. Fou un sensitiu y un refinat, y ab ell se comensà a marcar una orientació diferenta del impresionisme *lluminista* que tanta volada prengué en l'últim quart del sigle.

Tingué l'honor d'ésser atacat pel gran Ruskin y'ls pre-rafaelitas, que, com tots els innovadors, eran intranzigents. Com tantas vegadas ha succehit, li fou refusat al Saló de Paris el primer envió que hi feu. Lo que no fou obstacle pera que, als pochs anys, sa fama anés extenentse per tot el món intel·ligent. Ha mort deixant un nom y uns quadros de aquells que no's poden oblidar.

Publicacions rebudas:

Electra, drama en cinch actes, per B. Pérez Galdós. Hem rebut un exemplar de la edició sisena d'aquesta afortunada obra, de la que se'n han imprés, desde son estreno fins a la fetxa, 31.500 exemplars. Preu, 2 pessetas.

Schmid. Cuentos para niños, editats per la casa editorial de Joan Gili, haventse publicat fins ara'ls quatre primers quaderns.

Fidel Giró, impressor.— Carrer de Valencia, 233

JOVENTUT

SETMANARI CATALANISTA

Els treballs se publican baix la exclusiva responsabilitat de sos autors.— No s'admeten els que no s'an inèdits. — No's tornan els originals. — Se donará compte de las obras rebudas en aquesta redacció, y de las qu'ho mereixin se'n farà crítica.

PREUS DE SUSCRIPCIO

CATALUNYA: Un any.....	8	Pessetas.
» Mitj any.....	4'50	»
» Trimestre.....	2'25	»
ALTRAS REGIONS D'ESPANYA. Un any.....	9	»
EXTRANGER: Un any.....	10	Franchs.
Número corrent.....	20	Céntims.
» atrassat, ab folletins.....	40	»
» » sense folletins.....	25	»

El número corrent no's ven sense folletins.